

Процес взаємодії права та моралі сприяє більш ґрунтовному утвердженню моральних норм у суспільстві, а також підвищенню авторитету права, збільшення його ролі як соціального регулятора [5, с. 104].

Таким чином, проблема співвідношення права і моралі постійно присутня як в повсякденному житті, так і в практиці правозастосовних органів. Юридична діяльність не є і не повинна бути морально нейтральною сферою. Від аксіології, етичних поглядів і установок, домінуючих у даному суспільстві, залежить правотворення та застосування права, а також конкретні результати діяльності в цих сферах. Гармонія цих двох, лише на перший погляд, окремих світів допоможе підтримувати належний порядок у суспільних відносинах, сприятиме внутрішній рівновазі та розумінню справжнього сенсу людського існування.

Список використаних джерел

1. Косьмій М. М. Мораль і право: питання розмежування та взаємодії. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2011. № 3. С. 33-38.
2. System prawny i system moralny – czy coś je łączy? URL: <https://zpe.gov.pl/pdf/PyyDdYa3v>
3. Нерсесянц В. С. Філософія права: Учеб. для вузов. М., 2003. 345 с.
4. Зайчук О. В., Заєць А. П., Журавський В. С. та ін. За ред. Зайчука О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком, Інтер, 2006. 688 с.
5. Сердюк І.В. Взаємодія права та моралі в історії філософсько-правової думки. Філософські та методологічні проблеми права. 2015. №1-2 (9-10). С. 97-105.

Худий Д. В.

*студент юридичного факультету
Західноукраїнського національного
Університету.*

*Науковий керівник: к. ю. н., доц.,
доктор права УВУ, завідувач кафедри
теорії та історії держави і права,
Заслужений юрист України
Кравчук М. В.*

ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ УПА ТА ЇЇ ВІДНОСИНИ З ІНШИМИ ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ

Постановка проблеми. Українська історія ХХ століття була багатою на події, які згодом призвели до створення сучасної України.

Унікальною і вагомою частиною цього періоду стала Українська Повстанська Армія (далі – УПА), яка виступала найпотужнішим військовим формуванням на території України. Саме створення УПА, як мілітарної сили, що захищала незалежність, права і свободи українців, розбудову Української держави та відносини з іншими українськими військовими повстанськими формуваннями, такими як Українська народно-революційна армія (далі – УНРА) на чолі з Тарасом Бульбою-Боровцем, стало предметом дослідження. За твердженням М. Кравчука, Н. Щербатої «сама тема про діяльність УПА носить дискусійний характер, оскільки стосується найбільш драматичного періоду боротьби за відродження самостійної Української держави» [2, с.139].

Стан розробки теми: Ця тема знайшла висвітлення у наукових розробках таких вчених: В. В'ятровича, М.Кравчука, М. Руцького, П. Содоля. Н. Щербата та інших.

Мета дослідження. З'ясувати та висвітлити процес створення УПА, її назва та структуру, відносини з іншими українськими військовими формуваннями.

Для досягнення мети ми ставимо **наступні завдання:** висвітлити передумови створення УПА; відобразити еволюцію поглядів українських військових формувань до УПА та ОУН(б); проаналізувати командний склад та військово-адміністративну організацію УПА.

Виклад матеріалу. В українському науковому і суспільному дискурсі досить жваво обговорювалася і обговорюється правильність використання усталеної дати створення Української Повстанської Армії, а саме 14 жовтня 1942 року. Історики і науковці дослідники цього періоду розділилися на два табори: перші вважають дату створення 14 жовтня як реальну і правдиву, інші вважають цю дату пропагандистським ходом керівництва ОУН(р) та майбутніх очільників УПА, для того щоб поєднати історію України та українські традиції зі своєю боротьбою, адже саме 14 жовтня українське суспільство святкувало Покрову Пресвятої Богородиці, напряду пов'язуючи це свято з добою козацтва, у яких це свято було надзвичайно важливим. Особисто я притримуюся думки про те, що чіткої дати створення не було, адже процес підготовки військових загонів та формування керівного складу повстанської армії розтягнулося з осені 1942 року до літа 1943 року. Адже в серпні-жовтні 1942 р. волинські бандерівці починають об'єднуватися у перші бойові підрозділи, перетворюючи їх на партизанські загоны. Робилося це всупереч наказам Головного проводу, який засуджував партизанські методи боротьби, як провокативні, вимагаючи лише накопичення сил і підготовки до загального повстання [2, с. 12].

Основними передумовами створення УПА були: намагання об'єднати неорганізовані повстанські загоны України під єдиним

керівництвом, потреба захисту українського населення від нацистських окупаційних військ, ініціатива створити Українську соборну самостійну державу під єдиним партійним керівництвом ОУН(б). Останній пункт був неприйнятним для інших повстанських загонів та організацій що діяли в той час, в тому числі і УПА Бульби-Боровця, які підпорядковувалися Уряду УНР в екзилі. Згодом по суті «однопартійна диктатура» була змінена на демократичні ідеї, які набагато краще сприймалися українським населенням. Організаційно УПА оформилась упродовж першої половини весни 1943 року на базі відділів ОУН(б). УПА формувалась на позапартійній основі, хоча члени ОУН(б) становили приблизно половину її особового складу. Досить логічно підкреслити те, що крім українців, у лавах УПА перебували представники багатьох інших етносів (росіян, азербайджанців, татар, узбеків, грузинів, євреїв, вірмен, чехів та інших національностей). Це були колишні радянські військовополонені, партизани, дезертири, дезертири з німецьких військових формувань, СС, окупаційної поліції, а також представники етнічних меншин.

Реальне створення УПА на основі ОУН(б) почалося в квітні 1943 року, коли за ініціативи Романа Шухевича було створено «Головну команду», яку в травні очолив Дмитро Клячківський, організатор перших загонів УПА на Волині та Поліссі. Назву «Українська повстанська армія» взяли в УПА Бульби-Боровця, які вже були відомі місцевому населенню. Тарас Бульба-Боровець у свою чергу змінив назву власного повстанського формування на УНРА, що згодом призвело до об'єднання під УПА Клячківського майже всього українського повстанського руху в Україні і водночас зменшення кількості УНРА Бульби-Боровця, яка згодом була розформована [3, с. 14]. Переговори про об'єднання між двома на той момент УПА були безуспішними, адже УПА під керівництвом Дмитра Клячківського мала за ідеологічну доктрину інтегральний націоналізм ОУН(б), яка не передбачала політичного плюралізму в новоствореній Українській державі.

УПА мало досить оригінальну структуру. Найменшим військовим формуванням був так званий «кущ», який складався з 20-30 військових, які відповідали за територію декількох сіл. Рівнем вище була повітова сотня, яка об'єднувала кущі одного повіту. У свою чергу декілька сотень об'єднувалися у курінь. Найбільшими територіальними одиницями УПА на початку жовтня 1942 року була УПА-Північ, яка налічувала декілька сотень. Згодом, у 1943 році командування УПА утворили перші курені. За твердженням М. Кравчука і Н. Щербатої: «В основу організаційної будови УПА було покладено територіальний принцип. УПА поділялася на чотири групи: УПА – «Північ» (Волинь, Полісся); УПА – «Захід» (Галичина, Буковина, Закарпаття і Закерзоння); УПА – «Південь» (Кам'янець-

Подільська, Житомирська, Вінницька, частина Черкаської, Кіровоградська і південна частина Київської областей); УПА – «Схід» (Північ Житомирщини і Київщина, частина Чернігівщини. Кожна з груп поділялася на округи, а вони – на тактичні відтинки). Безпосередньо керували УПА Головний командир і члени Головного штабу УПА. До складу Головного штабу УПА входили відділи: оперативний, розвідки, постачання, організаційно-персональний, вишкільний, політично-виховний, військових інспекторів. Для вояків УПА була запроваджена військова присяга. ОУН-УПА мали паперові гроші «бофони» [1, с.142].

Висновки. Отже, створення УПА не було одномоментним та з чіткою датою у вигляді 14 жовтня 1942 року. Це було поетапна і планомірна розбудова, в майбутньому, однієї з найбільших повстанських армій Європи часів Другої світової війни та післявоєнного періоду, яка внесла вагомий вклад у справу відновлення Української держави. УПА намагалося контактувати з іншими українськими повстанськими формуваннями, які діяли в Україні, задля об'єднання зусиль проти диктаторських режимів Гітлера та Сталіна, що їм і вдалося, хоча на початку мало хто вірив у подібний сценарій [3, с. 12]. Згодом УПА створило майбутню базу для створення УГВР та підпільної Української держави. Це стало можливим завдяки керівництву ОУН(б) та бійців Дружини українських націоналістів (далі – ДУН), які змогли створити унікальний адміністративний устрій та військову структуру, успадкованими ще з козацьких часів.

Список використаних джерел

1. Кравчук Микола, Щербата Наталя .Організаційно-правові засади будівництва Української Повстанської Армії. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Вип. 12.* Тернопіль. 2001. С.139-143.
2. Патриляк І. Створення Української Повстанської Армії під проводом ОУН(б): малодосліджені аспекти проблеми. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: історичні науки.* 2010. № 16. С. 12.
3. Содоль П. Українська повстанча армія, 1943-49 : довідник. Нью-Йорк: Пролог, 1994. 200 с.